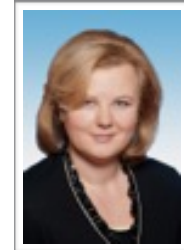

РІВНІСТЬ ГРОМАДЯН ПЕРЕД ЗАКОНОМ ЯК ЗАСАДА ДЕМОКРАТИЧНОЇ, ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Васильченко Оксана Петрівна

доцент кафедри конституційного права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Рівень розвиненості демократії пов'язаний з рівнем свободи людини, яка, незважаючи на певні розбіжності в залежності від різних обставин об'єктивного та суб'єктивного характеру, порівнює належний їй обсяг прав, свобод і обов'язків на предмет наявності або відсутності рівності перед законом. Цей постулат є основним критерієм цивілізованості правової системи розвинутої демократичної держави і він незмінно пов'язується зі встановленням справедливого громадського порядку в конкретній державі. Законодавчо він втілюється в принцип рівності всіх перед законом, який являє собою одну з найважливіших основ існування правової держави, в якій саме право і закон є критеріями легітимності держави і її влади.

Важливість права і закону як способу регулювання суспільних відносин завжди відзначалася мислителями-філософами та правниками. Особливо в контексті нашого дослідження хотілось би виділити закон, перед яким завжди чітко постають дві мети: з одного боку, закон обмежує дії людей, з іншого — захищає їх, встановлюючи межі повноважень влади.

Як зазначає Дж. Харві, пріоритет закону припускає насамперед розподіл повноважень органів державної влади розумно деталізованим законом і верховенство принципу свободи й рівності всіх громадян у законодавстві. Примат закону набуває глибинного сенсу, якщо дискреційна влада сприймається як розумна, якщо її можливості й способи дії чітко регламентовані, якщо приділено належну увагу правам зацікавлених осіб [11, с. 11].

Відомий російський філософ І.А. Ільїн писав: «В основній своїй ідеї й у своїй нормальній дії правовий закон є формула зрілої правосвідомості, висунута волею й спрямована на допомогу незрілій правосвідомості» [3, с. 356]. Лише усвідомлене ставлення до змісту закону, ствердження ідеалів справедливості й рівності може додати закону такої важливої властивості. На думку В.С. Нерсисянца, «правовий закон — це адекватне й повне вираження поняття права

в його офіційному визнанні, загальобов'язковості, визначеності й нормативній конкретності, необхідній для діючого позитивного права» [8, с. 5].

Рівність перед законом закріплено у ч. 1 ст. 24 Конституції України: «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом». У вказаній статті закріплюється рівність перед законом лише громадян України. Але ст. 21 Основного Закону проголошує «усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах», а у ст. 26 Основного Закону України встановлено, що іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Отже, можна зробити висновок, що в Україні перед законом рівні не лише громадяни, а й іноземці та особи без громадянства, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Зазначений підхід відповідає ст. 7 Загальної декларації прав людини, яка проголошує, що усі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якого розрізнення, на рівний захист законом, а також ст. 26 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, яка закріплює, що всі люди є рівними перед законом і мають право без будь-якої дискримінації на рівний захист закону. Тим самим встановлюється формальна рівність перед законом незалежно від багатьох підстав: статі, раси, національності, мови, походження, тощо.

В теорії права існує підхід, відповідно до якого закон можна розглядати у вузькому розумінні — як акт органу законодавчої влади, і в широкому — як будь-який нормативно-правовий акт держави, що насправді охоплює собою поняття законодавства¹. Однак у нашому випадку будемо вважати, що рівність передбачається перед «законом» як поняттям у широкому розумінні, що охоплює всі джерела офіційно встановленого права, «оскільки всі вони являють собою офіційно-владні емпіричні реалії нормативного характеру, наділені законною (примусово-обов'язковою) силою» [8, с. 6]. В іншому випадку можна дійти невинуватого постулату про те, що перед законом у вузькому змісті всі

¹ Поняття «законодавство» було предметом розгляду Конституційним Судом України, який своїм Рішенням у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення ч. 3 ст. 21 КЗпП України від 9 липня 1998 р. № 12-рп/98 остаточно так і не вирішив це питання. Конституційний Суд України розтлумачив виключно термін «законодавство» і тільки стосовно його вживання саме і лише в ч. 3 ст. 21 Кодексу законів про працю України. Таким чином, існує потреба в офіційному тлумаченні терміну «законодавство» (Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення ч. 3 ст. 21 КЗпП України від 9 липня 1998 р. № 12-рп/98 //Офіційний вісник України. – 1998. – № 32. – С. 59).

рівні, а перед указом Президента України або постановою Кабінету Міністрів України — ні.

Наш підхід ґрунтується на положеннях ст. 8 Конституції України. Рівність громадян перед законом полягає в тому, що стосовно кожної особи закон повинен мати однакову силу впливу. Перед законом всі повинні бути рівні, всі права повинні бути однаково захищеними. Закон однаковий для всіх, йому байдужі фактично існуючі відмінності між людьми. Від нього вимагається неупередженість і повна сліпота до соціальних відмінностей людей у сфері права.

Тобто закон не повинен зважати на індивідуальні особливості людей. В цьому аспекті варто згадати Рішення Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України (справа про рівність сторін судового процесу). Приводом для розгляду справи стало конституційне звернення громадянина Трояна А.П., який звернувся до Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України стосовно права засудженої особи, яка перебуває у місцях позбавлення волі, бути доставленою до суду для участі в судовому процесі у справах цивільної юрисдикції. На думку суб'єкта права на конституційне звернення, суди України неоднозначно вирішують питання щодо можливості засуджених, які перебувають у місцях позбавлення волі, брати безпосередню участь у судових засіданнях під час розгляду справ, в яких вони є стороною. І А.П. Троян вважав, що недопущення його як позивача до особистої участі у розгляді судом справи у зв'язку з тим, що він відбуває кримінальне покарання у виді позбавлення волі на певний строк у кримінально-виконавчій установі закритого типу, є дискримінаційним і таким, що порушує конституційне право на рівний доступ до правосуддя.

Вирішуючи порушене в конституційному зверненні питання, Конституційний Суд України виходив з того, що конституційні права і свободи людини і громадянина є фундаментальною основою існування та розвитку Українського народу, а тому держава зобов'язана створювати ефективні організаційно-правові механізми для їх реалізації. Відсутність таких механізмів нівелює сутність конституційних прав і свобод, оскільки призводить до того, що вони стають декларативними, а це є неприпустимим у правовій державі. Рівність та недопустимість дискримінації особи є не тільки конституційними принципами національної правової системи України, а й фундаментальними цінностями світового співтовариства, на чому наголошено у міжнародних правових актах з питань захисту прав і свобод людини і громадянина.

Гарантована Конституцією України рівність усіх людей в їх правах і свободах означає необхідність забезпечення їм рівних правових можливостей як матеріального, так і процесуального характеру для реалізації однакових за змістом та обсягом прав і свобод. У правовій державі звернення до суду є універсальним механізмом захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Ніхто не може бути обмежений у праві на доступ до правосуддя, яке охоплює можливість особи ініціювати судовий розгляд та брати безпосередню участь у судовому процесі, або позбавлений такого права.

Виходячи з цих та інших важливих позицій Конституційний Суд України дійшов висновку, що особиста участь засудженого, який відбуває кримінальне покарання в установах виконання покарань, як сторони судового процесу створює передумови для повного, всебічного, об'єктивного та неупередженого розгляду справи. Така участь засудженого як сторони у розгляді справи в судах усіх юрисдикцій, спеціалізацій та інстанцій повинна забезпечуватися відповідним процесуальним законом. Рішення про порядок участі засудженого як сторони у розгляді справи зобов'язаний приймати суд у порядку та на умовах, визначених відповідним процесуальним законом.

На основі цього Конституційним Судом України було прийнято рішення, що в аспекті конституційного звернення положення статті 24 Конституції України стосовно рівності громадян у конституційних правах, свободах та перед законом у взаємозв'язку з положеннями частини першої статті 55, пункту 2 частини третьої статті 129 Основного Закону України щодо захисту судом прав і свобод людини і громадянина та рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом треба розуміти так, що кожен, тобто громадянин України, іноземець, особа без громадянства, має гарантовані державою рівні права на захист прав і свобод у судовому порядку та на участь у розгляді своєї справи у визначеному процесуальним законом порядку у судах усіх юрисдикцій, спеціалізацій та інстанцій, у тому числі й особа, яка засуджена і відбуває кримінальне покарання в установах виконання покарань [9].

Конституція України проголошує, що не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (ч. 2 ст. 24). Всі повинні в рівній мірі підкорятися закону, нести рівну відповідальність за його порушення.

Рівність перед законом означає рівну для всіх громадян обов'язковість конкретного закону з усіма відмінностями у правах або обов'язках, привілеях чи обмеженнях, які у цьому законі встановлені. Відповідні державні органи і

посадові особи повинні керуватися конкретним законом, а всі індивіди, на яких поширюється дія цього закону, є рівними щодо застосування його до них [12, с. 47]. Будь-які винятки можуть встановлюватись тільки законом, якщо конституція це допускає. Такі винятки повинні мати публічно-правовий характер і слугувати публічним інтересам, виступати гарантіями здійснення цими особами суспільно корисних і важливих державних функцій, професійної діяльності в інтересах всіх членів суспільства. При цьому, всі відмінності у привілеях чи обмеженнях стосовно різних категорій індивідів, встановлені законом, не можуть бути пов'язані з ознаками, передбаченими ч. 2 ст. 24 Конституції України.

Засада рівності перед законом передбачає низку певних формальних вимог щодо відносин «громадян – закон». Закон не може встановлювати, а громадянин не вправі претендувати на виключне становище у сфері права. У свій час англійський філософ Дж. Локк сформулював його таким чином: «Для жодної людини, яка знаходиться у громадянському суспільстві, не може бути зроблено винятку із законів цього суспільства» [6, с. 55]. Мається на увазі як необґрунтованість вимог людини на більш високий, ніж у інших, правовий статус, так і недопустимість насильницького чи добровільного виключення будь-кого зі сфери дії закону.

Специфіка рівності особи перед законом полягає в тому, що вона відноситься до сфери дії права і характеризує процедурні механізми реалізації рівноправності. В.М. Шаповал зазначає, що принцип рівності перед законом є насамперед принципом правозастосування. Він означає, що при застосуванні правових норм щодо всіх осіб (індивідів) можуть братися до уваги лише такі їх відмінності (крім зазначених у ч. 2 ст. 24 Конституції України), які прямо передбачені нормативно-правовими актами. Тому цілком правомірними є відмінності у відповідальності за об'єктивно однакові дії неповнолітніх і дорослих, людей похилого віку, вагітних жінок, тощо [12, с. 7]. Такі відступи від принципу рівності є допустимими. В цьому проявляється гуманістична спрямованість українського законодавства.

Стосовно реалізації засади рівності всіх перед законом, можна умовно виділити демократичні й недемократичні, якісні й неякісні, справедливі й несправедливі, реальні й фіктивні закони.

Головним критерієм демократичності законів служить повнота вираження волі народу, що проявляється й за допомогою широкої участі населення (громадських організацій) у законотворчості (як на стадії підготовки законопроектів, так і під час їх обговорення й прийняття). Закони, які

приймаються без участі населення й всупереч волі народу, є недемократичними. Серед недемократичних законів варто особливо виділити так звані «кон'юнктурні» закони, прийняті в конкретній суспільно-політичній обстановці країни в інтересах окремих політичних сил, фінансово-промислових груп і кримінальних структур. Можна припустити, що в недемократичних законах принцип рівності порушується й пріоритет віддається певним соціальним групам.

Справедливість законів проявляється в тому, що вони дозволяють враховувати інтереси більшості членів даного суспільства, здійснювати збалансований розподіл благ між різними соціальними групами, встановлюють формальну рівність суб'єктів права. Справедливим може бути лише демократичний закон.

Реальність законів полягає в їхній відповідності об'єктивним закономірностям суспільного розвитку, вона гарантована конкретними матеріальними засобами й ресурсним забезпеченням, у той час як фіктивні акти нічим не підкріплені й свідомо нездійсненні.

При зіставленні запропонованих критеріїв важливо мати на увазі, що демократичний і справедливий закон може бути неякісний і фіктивним, так само як кон'юнктурний і несправедливий закон може бути досить якісним і реальним.

Проаналізуємо особливості виділених критеріїв законодавчих актів з погляду забезпечення конституційного принципу рівності всіх перед законом. Насамперед розглянемо проблему демократизму прийнятих законів.

Як представляється, демократизм законів знаходить свій прояв у наступних ознаках:

- закони виражають волю багатонаціонального народу країни;
- зачіпають інтереси більшості членів суспільства;
- поширюють свою юридичну чинність на всіх членів суспільства.

На відміну від демократичних законів, недемократичні законодавчі акти не просто слабо відображають інтереси населення, але найчастіше й повністю суперечать їм. Серед них багато, як ми уже згадували, так званих «кон'юнктурних» законів, прийнятих під впливом певної політичної ситуації, на угоду певним особам або соціальним групам.

Великої уваги заслуговує проблема справедливості й несправедливості законів. Н.І. Матузов, відзначаючи можливість наповнення закону різним змістом, пише, що він може як виражати ідеали добра, рівності й справедливості, так і служити провідником егоїстичних інтересів [7, с. 490–

491]. Втілення справедливості в законодавчих актах є можливим лише в тому випадку, коли вся правова система держави слугує інтересам народу. Слід мати на увазі, що формальною ознакою справедливості закону є встановлювана рівність суб'єктів права перед законом, тобто застосування рівного масштабу суб'єктивних прав, юридичних обов'язків і відповідальності.

Реальність законодавчого акта повинна розглядатися у двох аспектах: як відповідність закону об'єктивно існуючим умовам суспільного життя і як матеріально-ресурсна гарантованість чинності прийнятого закону. Зокрема, законодавчо встановивши гарантії надання житла військовослужбовцям, співробітникам органів внутрішніх справ, органів і установ кримінально-виконавчої системи, громадянам, звільненим з військової служби, держава не виконує взятих на себе зобов'язань.

Таким чином, можемо зробити висновок про те, що вітчизняне законодавство повністю або частково не відповідає запропонованим критеріям оцінки його ефективності з погляду забезпечення конституційного принципу рівності всіх перед законом. Вважаємо, що якість прийнятих законів і, опосередковано, рівність всіх перед законом не в останню чергу залежать від наступних обставин:

- по-перше, дотримання законодавчих процедур;
- по-друге, професійний рівень законодавця;
- по-третє, сумлінність законодавців. Під час підготовки й прийняття законів до їхнього тексту окремими юристами можуть вставлятися «юридичні пастки» (недотримання вимог до форми й змісту нормативного акта, суперечливі положення, неточна термінологія, помилки). Подібні норми дозволяють зацікавленим сторонам використовувати законодавчі положення на власний розсуд, що сприяє порушенню принципу рівності перед законом;
- по-четверте, стабільність суспільних відносин. У зв'язку з тим, що закони впливають на суспільні відносини, законодавче регулювання повинне відповідати суспільному розвитку; якщо ж суспільні відносини нестабільні, то й закони будуть недовговічними, носити пристосовницький характер.

Отже, не можна заперечувати той факт, що забезпечення конституційного принципу рівності всіх перед законом можливе насамперед за умови прийняття якісних законів.

З метою підвищення якості, з урахуванням необхідності вдосконалювання законодавчого регулювання в аспекті закріплення в законах рівного обсягу прав,

обов'язків і відповідальності для різних суб'єктів права вважаємо за доцільне ввести процедуру громадської експертизи законодавчих актів, що включала професійну правову оцінку підготовлених законопроектів науковою громадськістю, представниками різноманітних спеціальних правових центрів, правозахисних громадських організацій тощо.

Принцип рівності перед законом діє на тій підставі, що «закон є загальним... Він однаковий для всіх громадян... Стосовно кожного він має ту ж саму силу» [4, с. 3]. У цьому простежується єдність законодавчого регулювання прав і свобод на всій території України. Н.В. Вітрук за цього приводу зазначає: «Юридична рівність є ніщо інше, як рівність суспільного становища людей за законом» [1, с. 24].

Отже, рівність перед законом — це рівність, яка базується на законі, який повинен бути демократичним, якісним, справедливим, реальним і має: а) визнавати права, свободи і обов'язки за всіма людьми у рівній мірі; б) не передбачати привілеїв чи обмежень у правах і свободах людини і громадянина за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками; в) розповсюджувати свою дію на всю територію держави і всіх осіб, які на ній знаходяться однаковою мірою; г) передбачати рівні правові гарантії прав і свобод людини і громадянина.

На наше переконання, основною гарантією реалізації рівності перед законом виступає рівність перед судом.

Рівність перед судом уперше була сформульована в країнах англосаксонської правової системи. Це пояснюється тим, що суд у країнах з такою системою виступає не лише як правозастосовчий, а й як правотворчий орган. У конституціях держав з континентальною правовою системою це зустрічається рідко й означає рівне право усіх на судовий захист своїх прав і свобод. Рівність особи перед судом в Основному Законі України чітко не закріплено. Але це впливає з ч. 1 ст. 55 Конституції України: «Права і свободи людини і громадянина захищаються судом». А гарантією рівності перед судом є принцип судочинства — змагальність і рівноправність сторін.

Рівність перед судом означає, по-перше, що громадяни України можуть звертатися до суду для здійснення правосуддя на рівних умовах. По-друге, суд має бути однаковий для всіх і повинен виносити однакові рішення по однаковим справам і керуватися тільки законом. У ч. 1 ст. 59 Конституції України встановлюється, що кожен має право на правову допомогу, а у випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Сутність рівності

громадян перед судом полягає в безперешкодному доступі громадян до правосуддя незалежно від їх соціального чи майнового стану, не може бути привілеїв чи обмежень у громадян у їх доступі до правосуддя за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного походження, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. По-третє, дія цієї вимоги розповсюджується на всі види судових органів: суди загальної юрисдикції, господарські суди, військові, тощо, а також на всі без винятку інстанції. Вкрай важливим є конституційно закріплене положення, що норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується (ст. 8). По-четверте, рівність перед судом означає, що сторони судового процесу мають рівні процесуальні права для відстоювання перед судом своєї позиції і процесуальні обов'язки тобто вони наділені однаковим правовим статусом виступаючи в однакових процесуальних ролях: свідка, перекладача, позивача, відповідача, експерта тощо. По-п'яте, всі справи розглядаються судами в однаковому процесуальному порядку незалежно від складу і учасників процесу і жоден з судів не може створювати для однієї з сторін будь-які переваги чи навпаки обмеження.

У державі, яка прагне стати правовою, суд зобов'язаним бути саме Судом — авторитетним, владним, самостійним, істинно незалежним. Люди хочуть бачити в ньому не бюрократичну установу, а реального гаранта їх прав, надійного захисника інтересів, яке б важливе крісло не займав порушник, які б впливові зв'язки не використовував [10, с. 306]. Слабкий захист лише породжує ілюзії, розлюченість, дискредитує саму ідею звернення до суду за допомогою.

Основний Закон України закріплює, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом (ст. 55). А верховенство права, встановлене у ст. 8 Конституції, передбачає, що суд повинен грати роль, незалежну від будь-якого впливу, від будь-яких державних і суспільних структур. Ці конституційні положення дають можливість сформуванню незалежної судової влади, чітко визначити цілі судової реформи. Мета реформи — утвердження на засадах Конституції України судової влади як головного гаранта прав і свобод громадян шляхом відновлення верховенства судової влади у правозахисній діяльності й поширення юрисдикції судів на всі правовідносини, що виникають на території України.

Рівність перед законом і судом — базова засада не лише здійснення прав і свобод особи, а й функціонування самої державності. Але у складний, трансформаційний період становлення української державності нерідко

зазначена засада залишається декларацією, оскільки зазвичай закон і правда переважають на боці того, хто має владні повноваження, фінанси тощо. І це є суттєвою проблемою нашого суспільства. Реальна рівність особи перед законом і судом є ознакою правової держави, у якій забезпечується верховенство права і закону в усіх сферах державного і суспільного життя. Тому необхідним є вдосконалення законодавства, щоб негативна тенденція порушення конституційного принципу рівності не отримувала свого розвитку.

Задля досягнення рівності необхідно підвищувати дієвість захисту особи від дискримінації шляхом вдосконалення судової системи, розширення незалежності суддів і підвищення довіри до судів з боку населення. Здійснюючи підготовку суддів, адвокатів, посадових осіб правоохоронних органів, необхідно акцентувати їх увагу на проблемі забезпечення рівності прав людини, рівності громадян перед законом і судом, застосування на практиці міжнародних норм про заборону дискримінації. Важливо, щоб усі державні інституції, органи місцевого самоврядування, структури громадянського суспільства приділяли увагу реалізації конституційного принципу рівності прав і свобод людини і громадянина.

Список використаної літератури:

1. Витрук Н.В. Правовой статус личности в СССР /Н.В. Витрук. — М.: Юридическая литература, 1985. — 192 с.
2. Де Сальвиа М. Прецеденты Европейского Суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящиеся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. / Де Сальвиа М. — С.-Пб.: Изд. «Юридический центр Пресс», 2004. — 1072 с.
3. Ильин И. Путь к очевидности: Сочинения / И. Ильин. — М.: Издательство ЭКСМО-Пресс, 1998. — 912 с.
4. Козюк М.Н. Правовое равенство в механизме правового регулирования / М.Н. Козюк. — Волгоград: Волгоград. юрид. ин-т, 1998. — 89 с.
5. Летнянчин Л.І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики: Монографія / Л.І. Летнянчин. — Х.: СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. — 256 с.
6. Локк Дж . Избранные философские произведения в двух томах. Т. 2: Научное издание. — М.: Изд-во соц.-экономич. лит., 1960. — 528 с.
7. Матузов Н.И. Теория государства и права / Н.И. Матузов, А.В. Малько. — М.: Юристъ, 2004. — 512 с.

8. Нерсесянц В.С. Основные концепции права и государства в современной России /В.С. Нерсесянц // Основные концепции права и государства в современной России (По материалам «круглого стола» в Центре теории и истории права и государства ИГП РАН) // Государство и право. — 2003. — № 5. — С. 5-33

9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Трояна Антона Павловича щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України (справа про рівність сторін судового процесу) від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012 //

[Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=174313>

10. Савицкий В.М. Судебная защита прав и свобод человека и гражданина / Права человека. Учебник для вузов. Отв. ред. Е.А. Лукашева. — М.: НОРМА — ИНФРА* М, 1999. — 573 с.

11. Харви, Дж. Примат закона / Дж. Харви, А. Л. Безер. // Российский бюллетень по правам человека : [Сб.] / Проект. группа по правам человека. — М. : ИНТУ, 1994 — . Вып. 7 / — 1995. — 145 с.

12. Шаповал В.М. Окрема думка стосовно Висновку Конституційного Суду України (справа про внесення змін до статті 80 Конституції України) // Вісник Конституційного Суду України. — 2000. — №6. — С. 7 -8.

В статті досліджуються рівність перед законом і судом як базова засада не лише здійснення прав і свобод особи, а й функціонування самої державності. Реальна рівність особи перед законом і судом розглядається як ознака правової держави, у якій забезпечується верховенство права і закону в усіх сферах державного і суспільного життя. Доводиться необхідність вдосконалення законодавства, щоб негативна тенденція порушення конституційного принципу рівності не отримувала свого розвитку.

Ключові слова: права і свободи людини і громадянина, конституційний принцип рівності, рівність перед законом і судом

В статье рассматривается равенство перед законом и судом как базовый принцип не только реализации прав и свобод человека, а и функционирования самого государства. Реальное равенство личности перед законом и судом рассматривается как признак правового государства: в котором обеспечивается верховенство права и закона во всех сферах государственной и общественной жизни. Обосновывается необходимость усовершенствования

законодательства, чтобы негативная тенденция нарушения принципа равенства не получила дальнейшего развития.

Ключевые слова: *права и свободы человека и гражданина, конституционный принцип равенства, равенство перед законом и судом*

The article examines the equality before the law and the courts as a base not only the rights and freedoms of the individual, but also the functioning of the state.

Real equality of persons before the law and the court is seen as a sign of the rule of law, which ensures the rule of law in all spheres of public life.

The author proves the necessity of improving the legislation that negative trend violation of the constitutional principle of equality has not received its development.

Keywords: *human rights and freedoms of man and citizen, the constitutional principle of equality before the law and the court*